

CIG

Council
for Inclusive
Governance

Uključivanje Srba sa Kosova u procese političkog odlučivanja

Radni izveštaj

Priština, Beograd, Jul 2011.

Savet za inkluzivno upravljanje

Njujork, 2011.

Uvod

Tokom jula 2011. godine Savet za inkluzivno upravljanje (CIG) je organizovao niz aktivnosti namenjenih predstavnicima Srba sa Kosova i zvaničnicima srpskih institucija. Aktivnosti su se sastojale od okruglog stola u Prištini zvaničnika i aktivista lokalnog i centralnog nivoa Srba na Kosovu, zatim okruglog stola u Beogradu organizovanog za srpske političare sa Kosova, zvaničnike srpske Vlade i skupštinske poslanike, kao i sastanak između političkih predstavnika Srba na Kosovu i predsednice Skupštine Srbije. Učesnici su bili srpski članovi kosovskog Parlamenta, srpski gradonačelnici srpskih većinskih opština na Kosovu, zvaničnici Ministarstva za Kosovo Republike Srbije, poslanici Skupštine Srbije, predstavnici Demokratske partije, G17 plus, Socijalističke partije Srbije, Liberalno-demokratske partije, kao i članovi civilnog društva Srbije i Kosova. Savet za inkluzivno upravljanje je održao individualne sastanke sa predstavnicima Vlade Kosova i stranačkim funkcionerima, predsednikom Skupštine Kosova, sa predstavnicima Vlade Srbije i partijskim funkcionerima.

Razmotrena pitanja su se bavila ulogom Srba sa Kosova u dijalogu između Beograda i Prištine, zatim uspostavljenjem saradnje Beograda i predstavnika Srba sa Kosova u institucijama Kosova, kao i problemom institucionalnog "dualizma" u većinskim srpskim opštinama na Kosovu. Učesnici su predložili veće učešće predstavnika Srba sa Kosova u dijalogu, rešavanje institucionalnog "dualizma" u većinskim srpskim opštinama, kao i uspostavljanje zvanične komunikacije i saradnje Beograda i Srba sa Kosova u kosovskim institucijama.

Navedene aktivnosti su deo inicijative posvećene budućnosti srpske zajednice na Kosovu, finansirane od strane saveznog Ministarstva za inostrane poslove Švajcarske.

U cilju podsticanja otvorenih debata, Savet za inkluzivno upravljanje ne pripisuje komentare i primedbe na ličnom nivou i moli za razumevanje onih čiji stavovi nisu u potpunosti navedeni u ovom kratkom izveštaju.

Učesnici su učestvovali u aktivnostima u ličnom svojstvu i njihovi stavovi nužno ne predstavljaju stavove organizacija u kojima rade.

Uključivanje političkih lidera Srba sa Kosova u dijalog Beograda i Prištine

Tokom okruglog stola u Prištini organizovanog za političke i civilne predstavnike Srba sa Kosova, učesnici su predložili da se lideri Srba sa Kosova uključe u proces dijaloga, i to ili direktnim putem imenovanjem predstavnika Srba u pregovarački tim Prištine, ili indirektno putem održavanja redovnih konsultacija između predstavnika Srba i zvaničnika prištinskog tima. Takođe su sugerisane slične konsultacije za Srbe sa Kosova i predstavnike pregovaračkog tima Beograda. Naime, analize i povratne informacije Srba sa Kosova bi mogle da doprinesu postizanju i sprovođenju sporazuma. I srpski političari koji nisu u institucijama Kosova i predstavnici civilnog društva takođe treba da budu uključeni u ovaj proces. Međutim, učesnici su se složili da je dijalog prvenstveno usmeren ka rešavanju krupnih sporova između Beograda i Prištine, pre nego na položaj srpske zajednice na Kosovu. S toga, veliko učešće Srba sa Kosova u samom tom procesu nije bilo očekivano, ali isto tako nije bilo ni očekivano njihovo potpuno isključivanje. „Dijalog je pre svega pitanje suvereniteta“, ocenio je jedan od učesnika. Dijalog

direktno utiče na suverenit i integritet Srbije i prema tome, napredak će biti spor i odvijaće se uz dosta teškoća.

Učesnici su podržali nastavak dijaloga, ocenjujući da Beograd i Priština treba da reše veliki broj sporova kako bi se približili ispunjavanju svojih težnji ka evropskim integracijama. "Statusni sporovi su kamen spoticanja i za Beograd i za Prištinu" kako je naveo jedan od učesnika okruglog stola. Veći broj učesnika je izrazio nezadovoljstvo postignutim dogovorima (putne isprave, diplome i registarske tablice) u junu, ali i pozdravio ih kao privremena rešenja koja će, ako se realizuju, značajno olakšati napetost između Srba i Albanaca i tako pripremiti osnov za rešavanje osetljivih pitanja, kao što su to naprimer pitanja carinskih pečata.

Postignuti sporazumi neće rešavati probleme na način na koji su mnogi Srbi na Kosovu očekivali. "Registarske tablice za auta će ukazati na to ko je Srbin a ko Albanac: kola sa KS oznakama na registarskim tablicama će ukazati da ste Srbin, a kola sa srpskim privremenim tablicama, u Srbiji, ukazaće da ste Albanac." Priznavanje kosovskih ličnih karata bi zapravo samo rešilo pitanja kretanja ljudi, ali ne i robe, a kosovske lične karte ne bi bile priznate kao validan dokument neophodan, da na primer, započnete biznis u Srbiji. Takođe, nije jasno da li će diplome Univerziteta u Mitrovici koji je pod nadležnošću Srba biti priznate. Jedan od učesnika je naveo da su mu kosovski zvaničnici koji su upoznati sa sporazumima rekli da sporazum ne predviđa priznavanje ovih diploma. Naime, postoji strah da bi primena mera reciprociteta (koja još nije bila na snazi kada se održavao ovaj okrugli sto) u slučaju Srbije uglavnom bila štetna po Srbe na Kosovu. Između ostalog, Srbi sa Kosova ne bi imali mogućnost da koriste registarske tablice izdate u Beogradu ili da uvoze srpsku robu. Predloženo je da vlasti u Beogradu i Prištini, a posebno ministarstva unutrašnjih poslova, treba da vode informativne kampanje kako bi se ljudima objasnili detalji sporazuma i procedure koje treba da se prate.

Mnogi učesnici su naveli da bi u toku dijaloga odnosi i saradnja između skupštinskih stranaka Srba sa Kosova trebali da se poboljšaju. Dogovoreno je da politički lideri održavaju sastanke na mesečnom nivou kako bi mogli da koordinišu svoje aktivnosti i da rešavaju hitna pitanja. Usaglašen je opšti dogovor da predstavnici najvećih srpskih parlamentarnih stranaka preuzmu vodeću ulogu u organizovanju ovakvih događaja. Jedan od učesnika je kritikovao Srbe koji su u institucijama da ne čine dovoljno u pogledu dijaloga: „Tri srpska ministra nikada nisu sazvali bilo kakve razgovore sa članovima pregovaračkog tima kako bi pružili svoj doprinos i savete o tome kako da se reše problemi njihovih izbornih jedinica.“

Iako su pozdravili tri postignuta sporazuma, učesnici su izrazili sumnju u vezi sa njihovom primenom, obzirom na dosadašnju saradnju između Beograda i Prištine, kao i interne primedbe u Srbiji i na Kosovu u vezi sa dijalogom. Primena sporazuma bi trebalo da počne u novembru, i to bez predviđenog završnog roka, što dalje ostavlja prostor za sumnju da bi primena mogla da se odugovlači godinama. Učesnici su se takođe žalili na nedostatak transparentnosti pregovora: „Mi smo u mogućnosti da diskutujemo samo ono što pročitamo u novinama; ne postoji zvanični dokument od strane timova koji vode dijalog.“ Izvestan broj diskutantata je učestvovao i na okruglom stolu sa šeficom kosovskog tima za dijalog, Editom Tahiri, ali „ona nije ponudila nikakve informacije koje već nisu bile objavljene u novinama.“

Pitanje uspostavljanja foruma koji bi okupio predstavnike celokupnog srpskog političkog spektruma, kao i predstavnike srpskog civilnog društva je opet bilo potegnuto. Iako su učesnici ovu ideju u principu podržali, malo njih je očekivalo da bi Srbi na Kosovu bili u stanju da prevaziđu podele i formiraju jedno takvo radno telo. Nekoliko njih je postavljalo pitanje uopšte potrebe za istim rekavši da bi srpski interesi trebali da budu predstavljeni i zaštićeni od strane izabраниh predstavnika koji su „plaćeni za to“. Prema zaključku nekoliko diskutanata, formiranje tela koje obuhvata sve Srbe je veoma teško, a i Srbi sa severa najverovanije ne bi tome ni pristupili. Jedan od govornika je predložio bližu saradnju većinski srpskih opština.

Održavanjem sastanaka dve odvojene radne grupe, učesnici su radili na identifikovanju pitanja za koje oni veruju da bi trebalo da dobiju prioritet u okviru zvaničnog dijaloga Beograda i Prištine. Takva pitanja se odnose na pitanja sudbine nestalih lica, ličnih dokumenata, pitanja imovine, telekomunikacija (naročito mobilne telefonije), i energije. Neki od učesnika su rekli da bi sastanak lidera Srba sa Kosova i kosovskog Ministra za unutrašnje poslove bio veoma koristan u pojašnjavanju načina funkcionisanja kosovske policije i razmene mišljenja o načinu rada policije u većinski srpskim oblastima.

Poruka učesnika je bila da predstavnici Srba u institucijama treba da pronađu modele koji bi vršili veći uticaj na politiku Vlade i načine kojima bi se saveti, povratne informacije i sugestije Srba sa Kosova uključili u diskusije dijaloga. Oni su takođe naglasili da dijalog treba da bude transparentniji i pozvali kosovski tim za dijalog da ih pozove na konsultacije u vezi sa pitanjima koja direktno utiču na srpsku zajednicu.

Rešavanje institucionalnog “dualizma”

Savet za inkluzivno upravljanje je organizovao okrugli sto u Beogradu za predstavnike Srba sa Kosova uključujući članove Skupštine Kosova i gradonačelnike srpskih većinskih opština, kao i predstavnike političkih partija i Vlade iz Beograda, uključujući predstavnike Ministarstva za Kosovo Republike Srbije, poslanike Skupštine Srbije, predstavnike Demokratske partije, G17 plus, Socijalističke partije Srbije, Liberalno-demokratske partije, kao i članove civilnog društva. Cilj okruglog stola bio je diskusija pitanja institucionalnog „dualizma“ u srpskim većinskim opštinama, takođe poznatog pod imenom „paralelizam“.

Sastanak se poklopio sa policijskom intervencijom na severu Kosova, tako da je diskusija o opštim pitanjima bila neizbežna. Takođe, ovaj okrugli sto se održao nakon primene mera „reciprociteta“ od strane Vlade Kosova i zabrane srpskog izvoza na Kosovo. Učesnici su pozdravili reakciju Samostalne liberalne stranke (SLS) koja je bojkotovala skupštinsku sednicu zbog tih mera „reciprociteta“. Međutim, neki od učesnika su naveli da bi srpski pripadnici u Vladi Kosova i u Skupštini trebali više da urade i da reaguju brže na određene mere politike koje štete interesima srpske zajednice. Kao odgovor tome, predstavnici SLS su istakli da je njihova moć da spreče Vladu Kosova od izvršenja određene politike, kao što je „reciprocitet“, ograničena i da bi to svi politički akteri trebali da razumeju.

Predstavnici SLS-a su potvrdili da podržavaju mirno rešavanje sporova i izneli da smatraju odgovornim Beograd i Prištinu za nemire u severnim opštinama sa srpskom većinom – Beograd za svoju odluku da se “povuče” iz dijaloga, i Prištinu za primenu nagle mere “reciprociteta” i

slanje policijskih jedinica na sever. Da je Beograd učestvovao na sastanku u Briselu u julu, mere reciprociteta i intervencija policije na severu su možda mogle i da se izbegnu. Diskutant je naveo da postoje četiri ključna aktera za pronalaženje dugoročnog rešenja za sever, a to su: Beograd, Priština, međunarodna zajednica i lokalna vlast. Ministri SLS-a nisu prisustvovali sednici Vlade kada je doneta odluka da se stavi zabrana na srpske proizvode. SLS je reagovala kontaktiranjem međunarodnih aktera i Vlade, a članovi SLS-a nisu učestvovali u narednoj skupštinskoj sednici, kako je izvestio predstavnik SLS-a.

Učesnici su kratko razgovarali o dijalogu Beograda i Prištine. Jedan od učesnika je optužio Beograd za prekid dijaloga, a posebno odluku šefa pregovaračkog tima Beograda da u poslednjem trenutku otkáže svoje učešće na sastanku u Briselu, gde je trebalo da se postigne još nekoliko sporazuma, uključujući i dogovor koji se tiče carinskih pečata. Diskutant je takođe okrivio neslaganja unutar Evrope i složene birokratske procese kao glavne nedostatke za dalji napredak. Učesnik je predvideo da bi intervencija kosovske policije “uništila” proces dijaloga. Mnogi su naveli da intervencija kosovske policije na severu nije bila neočekivana, jer su razni evropski i američki zvaničnici upozorili da će, ako stranke ne ostvare napredak u vezi sa carinskim pečatima, podržati odluku Kosova za primenu mera reciprociteta u trgovini.

Učesnici su podržali nastavak dijaloga i rekli da je postizanje prva tri sporazuma ukazalo na produktivan proces, ali da on može biti ugrožen merama reciprociteta Prištine i policijskom intervencijom na severu. Beograd i Priština bi trebali da prevaziđu pritisak opozicionih stranaka i da budu u stanju da donose ispravne odluke. Drugi diskutant je rekao da bi za dijalog, da bi bio uspešan, sporazumi trebali ubrzano da se sprovede, a potom objasnio da su SLS i Jedinствena srpska lista reagovali zajednički na reciprocitet mera Prištine: „Uradili smo sve što smo mogli, razgovarali sa međunarodnim akterima i najvišim zvaničnicima Kosova i rečeno nam je da mere neće trajati dugo.“ Takođe je naveo da Srbi sa Kosova nisu dekoracija kosovskim institucijama i da oni koriste sva raspoloživa politička sredstva kako bi vršili politički uticaj, ali da je njihova moć ograničena i da oni koji kritikuju treba to da razumeju. „Nas je samo 13 u Skupštini od ukupno 120 članova.“

U drugom delu okruglog stola, učesnici su se koncentrisali na pitanja institucionalnog „dualizma“ u većinski srpskim opštinama na Kosovu. Jedan gradonačelnik je naveo da je komunicirao sa srpskim lokalnim institucijama na Kosovu, takođe znanim kao „paralelene institucije“ i zamolio ih da rade zajedno sve dok se ne pronade rešenje za institucionalni „dualizam“. Rekao je da, na početku, srpske institucije nisu imale volju da saraduju, ali da je sada komunikacija uspostavljena, i predložio Vladi Srbije da ima sličan pristup kako bi se podstakao zajednički rad institucija koje rade za interes srpske zajednice. Takođe, naveo je da bi koordinacija i saradnja bila korisna naročito pri izgradnji ili renoviranju škola, bolnica, kulturnih centara, kao i poboljšanja celokupnog sistema obrazovanja.

Drugi učesnik okruglog stola je takođe podržao koordinaciju aktivnosti između dva para institucija, sve dok se ne pronade rešenje između Beograda i Prištine. On je rekao da bi trebala da se sprovede trenutna procena situacije kako bi se utvrdilo šta je ono što može da se poboljša. “Moramo da ustanovimo kako funkcioniše naš sistem usluga. 250 ljudi radi u klinici u Gračanici i potrebno je da znamo na koji način to sve funkcioniše i ko i kako plaća za to.” Rešenje problema “dualizma” je nemoguće bez Beograda i s toga je neophodan pravi dijalog sa

Beogradom. Izvestan broj učesnika je kritikovao šefa beogradskog pregovaračkog tima zbog, na primer, sastanka sa šefom okruga, imenovanim od strane Beograda, koji nikada nije bio u trci za izbore, a koji je ignorisao lokalne zvaničnike tokom posete Kosova u junu. Učesnik je predložio otvaranje univerziteta u Gračanici dodavši da bi “to bila odgovorna politika gde bi naši studenti studirali u Gračanici, umesto da idu širom Srbije i nikad se ne vraćaju.”

Niko ne treba da ima monopol da govori u ime svih Srba na Kosovo, ali oni predstavnici koji su dobili glasove ljudi treba da imaju veći glas u odnosu na one koji su „imenovani“. Srbi sa Kosova se nalaze u unakrsnom sukobu između Beograda i Prištine. Zdravstvo i obrazovanje su najveći problemi i neophodno je njihovo unapređenje, a to su teme koje treba da budu predmet diskusije Beograda i Prištine.

Lokalne institucije koje finansira Beograd nisu napravile mnogo rezultata s obzirom na iznos novca dobijenog od Beograda počevši od 2008.godine. „Nisam protiv obezbeđivanja sredstava za zdravstvene i obrazovne usluge za Srbe na Kosovu, jer ona su neophodna, ali ne podržavam uspostavljanje institucija koje nisu u stanju da funkcionišu,“ rekao je jedan od učesnika.

Okrećući se ka pitanju da li Beograd treba da organizuje još jedne lokalne izbore na Kosovu sledeće godine, jedan diskutant je rekao da bi bilo veoma teško da se to ne desi. Drugi učesnik je rekao da je isto tako teško za Srbiju da organizuje još jedne lokalne izbore na Kosovu jer to bi izazvalo sukob sa međunarodnom zajednicom, posebno sada kada je Srbija ojačala svoje napore za ulazak u EU. On je ocenio da je organizovanje lokalnih izbora na Kosovu 2008.godine proizvelo neke neželjene posledice, a to je dolazak ekstremnijih struja na vlast. “Rezolucija instiucionalnog “dualizma” bi trebala da bude deo paketa koji sadrži odgovarajuću odluku o izborima i povratak sistemu. Takođe bi trebala da razreši pitanja birokratije, jer ne možemo da imamo na stotine zaposlenih ljudi u klinikama i lokalnim institucijama koji primaju plate bez ikakvog rada.”

U zaključku, učesnici su se složili da institucionalni „dualizam“ ne može da se reši bez saradnje između Beograda i Srba sa Kosova. Sastanci Srba sa Kosova i Beograda bi trebali da budu otvoreni i česti i nešto što je normalno i uobičajeno. Jedan od srpskih članova Skupštine je takođe predložio sastanke srpskih i kosovskih poslanika. Neki od učesnika su izrazili spremnost da putuju u Prištinu kako bi se sastali sa svojim kolegama, a jedan viši srpski poslanik je ponudio tehničku ekspertizu i savete srpskim pripadnicima Skupštine Kosova u svom pravnom radu, tako predlažući redovne zajedničke koordinacione aktivnosti. Predloženo je da se u tom pogledu koriste iskustva saradnje Srbije i Srba u Hrvatskoj, kao i Mađarske i Mađara van Mađarske. U međuvremenu, srpske lokalne institucije i institucije koje finansira Beograd treba da pokušaju da sarađuju u onim oblastima gde je to moguće, ali konačna odluka u vezi sa „dualizmom“ i dalje je u rukama Beograda.

Saradnja političkih predstavnika Srba sa Kosova i Beograda

Savet za inkluzivno upravljanje je organizovao sastanak između nekoliko predstavnika Srba sa Kosova i predsednice Skupštine Srbije. Sastanku su prisustvovali predstavnici Srba sa Kosova iz različitih stranaka, i onih sa vlasti i opozicionih, koje su aktivne u kosovskim institucijama,

ujedinjeni u nameri da zahtevaju veću saradnju sa institucijama Srbije i u isto vreme njihovu podršku.

Sveukupan zajednički zaključak ovog sastanka je bio da je važno za relevantne zvaničnike Beograda da uspostave redovan dijalog i saradnju sa Srbima koji rade u kosovskim institucijama. Učesnici su se složili da razgovor sa srpskim zvaničnicima iz institucija Kosova ne može i ne treba da bude viđen kao kršenje politike srpske države na Kosovu.

Prilikom davanja zvaničnog mišljenja o učešću Srba na kosovskim izborima u decembru 2010. godine, Vlada Republike Srbije nije zabranila Srbima da na njima učestvuju i rekla da su birači slobodni da donesu sopstvenu odluku o učešću, dodajući da oni koji budu učestvovali neće biti kažnjeni za tu svoju odluku. Ukupno je učestvovalo 26,000 Srba u glasanju izglasavajući 13 članova Skupštine.

Na sastanku je istaknuto da izabrani zvaničnici su legitimni predstavnici onih koju su za njih glasali i da zaslužuju priznanje i saradnju od strane političara u Beogradu. Nekoliko puta tokom diskusije je naglašeno da je jedinstvo između Srba na Kosovu i između njih i Beograda ključni faktor za poboljšanje položaja Srba na Kosovu.

Srpski pripadnici Skupštine Kosova zatražili su pomoć i savet za svoj rad, uključujući i održavanje konsultacija o nacrtu zakona koji se razmatraju u Skupštini. Takva saradnja bi trebala da bude institucionalizovana i i da se redovno održava na dnevnoj bazi. Drugi deo ove saradnje bi trebala da bude izrada zajedničke strategije ka Kosovu. Takav predlog je dat i od strane učesnika sa Kosova i učesnika iz Beograda. Strategija bi morala da odražava mišljenje Srba sa Kosova. Primećeno je da rad Saveta za inkluzivno upravljanje kreira odličnu osnovu i dobar tim za stvaranje iste.

Političari kosovskih Srba su rekli da je podrška Beograda neophodna u jačanju uloge i uticaja Srba u politici Kosova. Oni su podsetili da je ovo najverovatnije poslednji put da su Srbi na Kosovu bili u stanju to postignu jaku zastupljenost od 13 poslanika u Skupštini Kosova, jer u budućnosti ne očekuju da će njihova zastupljenost biti veća od 10 poslanika

Lokalni zvaničnici Srba sa Kosova su obavestili predsednicu Skupštine o mnogim praktičnim rezultatima svog angažovanja u svrhu poboljšanja svakodnevnog života srpskog stanovništva na Kosovu. Od Predsednice Skupštine je zatraženo da iskoristi svoj autoritet da ubedi druge odgovorne vlasti u Beogradu da uspostave kontakt i saradnju sa predstavnicima Srba u kosovskim institucijama.

Nakon održanog sastanka, učesnici su dali izjave srpskim štampanim i elektronskim medijima i održali sastanak sa poslaničkom grupom Liberalno-demokratske partije.

Učesnici

Abecedni red

Saša Đokić, Srpska demokratska stranka Kosova i Metohije
Slavica Đukić Dejanović, Skupština Srbije
Oliver Ivanović, Ministarstvo za Kosovo i Metohiju Republike Srbije
Dušan Janjić, Forum za etničke odnose
Dalibor Jevtić, Samostalna liberalna stranka
Vesna Jovanović, Samostalna liberalna stranka
Biljana Jović, Centar za migracione studije
Nebojš Kenić, Jedinstvena srpska lista
Dragiša Krstović, Liberalno-demokratska partija
Gradimir Mikić, Srpski pokret obnove
Vesna Mikić, Jedinstvena srpska lista
Petar Miletić, Samostalna liberalna stranka
Bratislav Nikolić, Samostalna liberalna stranka
Dragan Nikolić, Kompas Radio
Randel Nojkić, Srpski pokret obnove
Veljko Odalović, Socijalistička partija Srbije
Zoran Ostojić, Liberalno-demokratska partija
Stojanka Petković, G17 Plus
Dušica Petrović, Skupština Srbije
Dejan Radenković, Socijalistička partija Srbije
Nenad Radosavljević, RTV Mir
Branko Ružić, Socijalistička partija Srbije
Vesimir Savić, Jedinstvena srpska lista
Nebojša Simić, Opština Kamenica
Predrag Simić, Univerzitet u Beogradu
Bojan Stojanović, Samostalna liberalna stranka
Momčilo Trajković, Srpski pokret otpora
Rada Trajković, Jedinstvena srpska lista
Jelena Trivan, Demokratska stranka
Lukas Beglinger, Ministarstvo inostranih poslova Švajcarske
Shpetim Gashi, Savet za inkluzivno upravljanje
Alex Grigorev, Savet za inkluzivno upravljanje
Arber Kuci, Savet za inkluzivno upravljanje
Norbert Ruetsche, Ministarstvo inostranih poslova Švajcarske